

A magyar bizonyítékok arra épülnek, hogy az egyik tálon világosan kiolvasható a Pelso felirat (régén így hívták a Balatont), továbbá egy Polgárdi melletti titokzatos öngyilkosságot ugyancsak a kincsekkel hoznak kapcsolatba. Állítólag az „öngyilkos” Sümegh József bukkant rá az ezüstitálcákra, ugyanis nem messze a „tethelytől” egy „díszítésben, stílusban a Seuso-lelethez hasonló állványt találtak.”

Nem óhajtunk igazságot tenni az ügyben, csupán a kincsek eredetének helyével kapcsolatosan kíséreljük meg újabb adatok feltárásával serkenteni a további kutatást, jobban körbe járni a témát. Ezért néhány jugoszláv szakember véleményét is kikértük. Szerintük ugyanis a Seusotálcákat Sirmiumban, a fennállásának 1700. évfordulóját március 1-jén megünneplő mai Szremszka Mitrovicán készítették. Íme, az általuk felsorakoztatott bizonyítékok.

Dr. Ivana Popovic, a belgrádi Nemzeti Múzeum archeológusa tavaly nyáron a Latomus című eminens belga szakfolyóiratban fejtette ki ezzel kapcsolatos nézeteit. A Seuso-tányérok egyik díszítése vadászati jelenetet ábrázol. Nem egyszerű vadászat ez, ugyanis misztikus kultusznak, a dunai lovasok kultuszának rituáléját ábrázolja. A tál középpontjában két, egymással szemben álló ló látható, közöttük helyezkedik el a félkör alakú pad, amelyen négy férfi és egy nő ül. A nő középen található és kissé hátrébb húzódott a padtól. Előttük három lábú asztal, rajta hal. Ehhez az ikonográfiai sémához a megtévesztésig hasonlítanak azok a jelenetek, amelyeket a Sirmium közelében talált ólom ikonokon megörökített dunai lovasok ábrázolnak. Ilyen ólom ikonokra máshol nem bukkantak, vagy csak elvétve. A moti-

■ A titokzatos ezüstitálcák Sirmiumból származnak? ■ A mesés vagyonról Attila, Isten ostora is tudott? A Seuso-kincsek nyomában

vumok megegyése alapján az archeológus arra enged következtetni, hogy miként az ólom ikonokat, az ezüstitálcákat is a sirmiumi kézművesek készítették. Tévesen terjedt el az a nézet, miszerint a IV. században ez a vidék eldugott provincia volt.

Sirmium a Római Birodalom egyik központja akkor – fejegeti tovább dr. Ivana Popovity –, hisz 317 és 327 között Nagy Konstantin is gyakran megfordult itt. És

A IV. századból származó római kori Seuso-kincsek köré szövődő mendemonda tovább gyűrűzik, és változatlanul izgatja az emberek fantáziáját. Csak emlékeztetőül mondjuk el, hogy a világ közvéleménye 1990-ben szerzett tudomást a 14 darab rejtélyes ezüstitálcáról, amelyeket – a Sotheby aukciósház az árverést megelőzően – egy New York-i kiállításon mutattak be. A nemzetközi sajtó lázasan cikkezett a mesés kincs eredetéről, esetleges tulajdonosáról, az ügy pedig a New York-i bíróságra került, ahol három ország, Magyarország, Jugoszlávia és Libanon a mai napig harcol birtoklásukért.

nemcsak a császár látogatott gyakran e városba, itt található a pénzverde és számos kis

műhely, ahol nemesfémekből, drágakövekből értékes műtárgyakat készítettek az ügyes

kezü mesterek. A tálakon világosan kivehető Konstantin monogramja is, amely legelőször a 317-ben nyomtatott pénzekben tűnt fel. Ez megingt arra utal, hogy a tányérok 317 után keletkezettek. Noha e műtárgyakon látható jelenetek pogány szertartásokat ábrázolnak, tudni kell, hogy Konstantinus tulajdonképpen az első keresztény császár volt, aki a 313-as milánói türelmi rendelettel elismerte az

általános vallásszabadságot. Több történelmi forrás tanúskodik arról, hogy a császár egészen Konstantinápoly létrejöttéig (330) igen toleránsan viselkedett a pogányokkal szemben, nem üldöztette őket.

Dr. Petar Milosevic Szremszka Mitrovica-i régész Sirmium legjobb ismerője között emlegetik. Szerinte is elfogadhatóak dr. Ivana Popovic tézisei, azzal, hogy ő újabb bizonyítékokat is felsorakoztatott.

Konstantin császártárs, Licianus uralkodásának 10. évfordulójára, 317. november 11-én a sirmiumi kézművesekkel ezüstitálcákat készíttetett a következő felirattal: „Licianus, örökké győzedelmeskedj.” Ez is azt bizonyítja, hogy ilyen, és ezekhez hasonló tárgyakat igenis csináltak az antik Sirmiumban. Sőt, egy mester neve is fennmaradt: Maximusnak hívták. A Római Birodalom Pannon székhelyén már Konstantinus előtt létezett kézműipar. Sirmium környékén Licianus császár tulajdonába tartozó ezüstitálcákat, tányérokat találtak. Bizonyított az is, hogy az innen származó műtárgyakat, mai divatos szóval élve, exportálták. A mai Bulgária területén ugyancsak rábukkantak a sirmiumi műhelyekben készült ezüstitárgyakra, tálcákra. Az 1990-ben előkerült tányérok mind egyikén ott van Maximus mester pecsétje, ő pedig, határozottan tudjuk, Sirmiumban élt és dolgozott, sőt, megrendelésre a császárnak is készített műtárgyakat. A nemrég előkerült ólomlemezekon található ikonok motívumai, meg az ezüstitálcákon ábrázolt jelenetek ugyancsak arra utalnak: egyazon kéz rajzolta, készítette őket.

T. T.

Seuso egyiptomi?

Dr. Petar Milosevic szerint az óegyiptomi neveket is meg kellene vizsgálni. Ott és akkor ugyanis előfordulnak ilyen nevek: Sinuhe, Seti, tehát miért ne lehetne Seuso is. A kapcsolat az az obelisz, amely a sirmiumi löverseny pályáról került elő. A feltételezések szerint az obeliszkel jöhetett egy Seuso nevű egyiptomi egyén is, aki felügyelte a kötömb felállítását. Megtetszhetek neki a helyi mesterek által készített műtárgyak, így magának is rendelt egy kollekciót. Ez persze csupán bizonyításra váró hipotézis. Most az egyiptológusokon a sor.

Attila és a kincsek

Ugyancsak dr. Petar Milosevic hívta fel figyelmünket arra az V. századból származó adatra, miszerint Attila, Isten ostora 441-ben hódította meg a Római Birodalom akkori Pannon központját. A legenda szerint egy helyi szerzetes Attila egyik hadvezérének adott át hatalmas mennyiségű arany és ezüst tárgyat, tálcát, azzal, hogy ha hun fogságba esik, az ajándékokkal kiválthatja magát. Ha viszont a szerzetes nem éli túl a megszállást, az általa adományozott kincssal vásárolják meg a foglyul ejtett sirmiumiak szabadságát. A hadvezér állítólag nem számolt be Attilának az esetről, inkább elküldte a kincset Itáliába. Amikor Isten ostora mégis tudomást szerzett a turpisságról, keményen megfenyegette Rómát, így a kincsek visszakérültek Sirmiumba.

Az 1879. március 12-i nagy árvíz Szeged életében fordulópont. A város házainak nagy részét romba döntő „Víz” után a Palánkon kívül csupán egy-egy épület maradt htrmondónak. Ilyen a Fölsőváros régi központjában, a Zárda utca Szent György tér felőli sarkán álló ház. Az árvíz előtt épült, majd a Víz után kibővített lakóház építéstörténetében kicsinyben benne van Szeged pusztulásának és újjáépítésének krónikája.

A sarokházról az első adatot a Szegedi Levéltárban őrzött árvízi listákban találtuk. Az akkori „Minorita utca és Zárda utca” sarkán, a Fölsőváros 224. szám alatti Török János-féle házat a fennálló házak közé sorolják. Szomszédait, a 223-at a Minoriták utca (Szent György tér) felől és a 225-öt a Zárda utca felől, az elpusztult házak között találjuk. Az előbbi Török Katalin péké, az utóbbi Keiblinger János mészárosé, ők az árvízkárosultak listáján is szerepelnek. A „Szegedi Kalauz” (1880) Török Jánost a sütők között tartja nyilván.

Török János 1881-ben a Zárda utca felől építkezik. Augusztusban „lakháztoldalék, kerítés és udvari melléképület” építésére kért engedélyt. Ennek kivételét csak bizonyos megszorításokkal engedélyezték. Közben Török János szeptemberben egy újabb kérelmet adott be „toldalék lakház” építésére. Mindkettőhöz „Kirner Ede építész” aláírásával mellékelte tervrajzot. Utóbbira októberben kapott engedélyt. Az építkezést 1882 decemberére befejezték és 1883 márciusában megkapták rá a lakhatási engedélyt.

Az 1881. évi építkezés Kirner-féle első tervrajzán a régi, Víz előtti sarokház tömbje téglalap alakú. A sarokház mai homlokzata a Zárda utca felől négy, a Szent György tér felől pedig öttengelyes. Viszonylag magas lábuzatán négyzetes pinceablakok sorakoznak. Felettük egyenes záródású és keretelésű ablakosor, kiülő ablakpárkányokkal, a szemöldököket szépen formált konzolok tartják, evvel is magasítva az ablakok formáját. A homlokzatot jól elkülönített, kettős tagozódású főpárkány zárja le. Az épületbe való bejutást a kapualjából (a Víz előtt itt udvar volt) két ajtó szolgálja. Egyik a lakásba, másik a szépen

Víz előtti ház a Fölsővárosban

boltozott pincébe vezet. A Víz előtti ház építészeti megoldása megfelel az 1860-as években a Széptő Bizottság által előírt követelményeknek.

Kirner első tervrajza a Víz előtti sarokházhoz csatlakozó, annak főpárkányával egyező magasságú „lakháztoldalék”-ot (szarazkapu-bejáratot) tartalmaz, a homlokzaton a kapu felett ikerablakkal. Ez lényegében a terv szerint épült meg, a régi ház vonalától valamivel beljebb, az új szabályozási vonal betartásával csatlakozik hozzá. Az így képzett beugróval és a főpárkány egytagúra csökkentésével megoldódott a kétféle homlokzat találkozása. A kapualj feletti rész két alacsony kis helyiségébe a régi

házból vezet a lépcsős feljárás. A kisebbik helyiség ablaka az udvarra néz, míg a nagyobbiké az utcai ikerablak.

A tervben a „kerítés” a Minoriták utcán ötoszlopos falazott kerítés, a Zárda utcán háromszlopos, ez azonban nem épült meg. A megépült tér felőli kerítés a régi ház vonalától megtört irányú és falpillérek tagolják, kiugró párkányát sűrűn elhelyezett, egyszerű konzolok tartják.

A tervben szerepel még egy „udvari melléképület” a régi ház hátsó falához csatlakoztatva. Az alaprajz kisebbik helyisége konyha, a nagyobbik mosókonyha megjelöléssel, mely magába foglalta volna a

sütőkemencét. A helyiségek elé tervezett, fűrészelt díszű, négy oszlopra támaszkodó verandáról nyílt volna az udvari bejárás. A tanács az udvari melléképület helyét kifogásolta, megszabva, hogy a szomszéd határára feltétlenül, tűzfalal tegyék át. Jelen tudásunkkal kideríthetetlen, hogy a sütőkemencét magába foglaló udvari melléképület egyáltalán megépült-e, ha igen az udvar mely részére.

Kirner második tervrajza „Török János úr újonnan építendő lakház”-át (toldalék lakház) tartalmazza, az első terv Zárda utcai kerítése helyén. A háromtengelyes téglalap alaprajzú épület három helyiségre osztott. Az utcai nagyobbra és két kisebbre, melyek ablaka az udvarra néz, ajtaja a régi ház felé, a kapualjba. A homlokzati rajzon két ablak között egy lépcsős feljárati ajtó van. Az ajtó- és ablaknyílások egyenes záródásúak és keretelésűek, egyenes vonalú ablakpárkányokkal. A félköríves középi szemöldököket szögletes vonalú vállpárkány fűzi össze. Ez a ház lényegében a terv szerint épült meg, az első terv szarazkapu-bejáratához csatlakozva, annál alacsonyabbra, kettős tagozódású párkánnyal. Ma a boltajtó helyén is ablak van. Az ablakok keretelése pedig inkább a régi ház ablakaihoz igazodik, mint a tervrajzéhoz.

Az árvíz utáni lakóház-építkezések egyik jellegzetességévé vált a szarazkapu-bejárat fölémelt helyiség. Ennek talán legkorábbi példája a Zárda utca 22. számú ház, ahol Víz előtti és Víz utáni építkezés harmóniában olvad össze. E patinás épület tulajdonosai tiszteletben tartják házuk múltját, szívesen vennék annak műemléki besorolását. A Fölsőváros valamikori központja rejteget még hasonló, megóvásra érdemes épületeket, melyek megérdemelnék megmentésüket. A Zárda utcai házra reméljük még visszakérülhet a tábla, mely az 1930-as években még mutatta meddig ért a víz magassága 1879 tavaszán, a szegedi nagy árvíz idején.

K. Knotik Márta

